

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про накопичувальне пенсійне забезпечення»
(реєстр. № 9212 від 17.04.2023 р.)*

Метою законопроекту є створення організаційно-правових засад для запровадження й функціонування накопичувального рівня пенсійного забезпечення та підвищення гарантій соціального захисту пенсіонерів.

Законопроект не суперечить Конституції та міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Положення проекту потребують незначного доопрацювання для приведення їх у відповідність до норм інших законів України.

Проектом пропонується встановити обов'язкову участь у системі накопичувального пенсійного забезпечення всіх працюючих осіб до досягнення ними 55 років; забезпечити накопичення за рахунок роботодавців і коштів Державного бюджету України (на період становлення); включити накопичувальний внесок до складу єдиного соціального внеску; забезпечити єдині умови державного співфінансування для фізичних осіб – підприємців та самозайнятих осіб у разі їх участі в системі; акумулювати внески в уповноваженому пенсійному фонді, створеному державою на період становлення та забезпечити перехід учасників системи до авторизованого недержавного пенсійного фонду за їх вибором; встановити механізм обліку учасників накопичувальної пенсійної системи в недержавних пенсійних фондах; визначити порядок управління активами недержавних пенсійних фондів та гарантії збереження пенсійних накопичень тощо.

У переважній більшості європейських держав функціонує багаторівнева структура пенсійної системи. Відмінності полягають у принципах, покладених в основу накопичувального рівня: коло осіб, охоплених накопичувальним пенсійним забезпеченням; умови участі в пенсійних схемах (планах, договорах); розміри та джерела фінансування. Накопичувальний рівень є додатковим до базових обов'язкових пенсійних програм, що дозволяє забезпечити достатній рівень життя пенсіонерів. Перехід України до розподільчо-накопичувальної пенсійної системи узгоджується з європейською концепцією «соціальної якості», яка передбачає формування «нового громадянина Європи» з активною життєвою позицією, що включає соціальну відповідальність та економічну самодостатність.

Підтримуючи ідею законопроекту, вважаємо слушним висловити такі пропозиції.

Пропозиції концептуального характеру.

Забезпечення належного функціонування пенсійної системи є найбільш значимим напрямом соціальної політики держави. Оптимальне співвідношення розподільчої та накопичувальної складових у пенсійній системі потребує комплексного аналізу показників, які відобразатимуть доступність пенсійного забезпечення (переваги, дизайн системи, економія, податкова підтримка, зростання активів), сталість (рівень пенсійного забезпечення, сума активів,

внесків, демографія, державний борг, економічне зростання), цільність (законодавча база, управління, захист, комунікації, операційні витрати). В обидві концепції пенсійного забезпечення (солідарну й накопичувальну) закладені ризики, які різняться за своєю природою. Накопичувальна система значною мірою залежить від суб'єктивних і загальноекономічних чинників. Її прибутковість може коливатися в певних межах залежно від змін економічної кон'юнктури та якості менеджменту. Що стосується останнього, то положення законопроекту повністю враховують ризики й відповідальність суб'єктів управління та функціонування накопичувальної пенсійної системи, у тому числі ризики перебільшення витрат на утримання самої системи. Щоправда, окремі аспекти (наприклад, порядок проведення конкурсів для обрання членів Ради уповноваженого пенсійного фонду; подача та розгляд заявки на авторизацію суб'єктів тощо) видаються занадто врегульованими та викликають сумніви щодо доцільності їх детального правового опосередкування на рівні закону, зокрема в разі необхідності оперативного внесення технічних змін.

Водночас недостатня увага приділена заходам попередження ризику втрати заощаджень або зниження рівня інвестиційних доходів порівняно з їх розмірами, закладеними в договорах накопичувального пенсійного страхування. Під впливом нових технологій і соціальних змін професійні кар'єри учасників накопичувального пенсійного забезпечення стають менш передбачуваними і стійкими, більш рухливими, включаючи періоди самозайнятості, батьківських відпусток або безробіття, що вимагає адаптації до них накопичувальної пенсійної системи. До того ж, численність та різноспрямованість факторів (зокрема, кон'юнктура фінансових ринків та інвестиційний клімат), що обумовлюють діяльність суб'єктів накопичувальної пенсійної системи, викликають необхідність періодичного перегляду як методологічних підходів, так і кількісних показників договорів пенсійного накопичувального страхування. На наш погляд, передбачення загальних засад попередження таких ризиків у законі є необхідним, незважаючи на положення пункту 11 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» проекту щодо обов'язку Кабінету Міністрів України розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про створення системи гарантування пенсійних виплат учасникам системи накопичувального пенсійного забезпечення. Дотримуючись принципу комплексного врегулювання накопичувального пенсійного забезпечення, необхідно брати до уваги, що державна підтримка індивідуальних пенсійних накопичень у період становлення вже буде здійснюватися шляхом доплат до індивідуальних пенсійних рахунків.

Законопроект не передбачає можливостей для диференційованого, у тому числі обов'язкового встановлення розміру накопичувального внеску для працівників (службовців) певних професій або певного віку. Наприклад, у Нідерландах за домовленістю соціальних партнерів рішення про захист права на пенсійне накопичувальне забезпечення працівників може отримати обов'язковий характер шляхом ухвалення відповідного акта Уряду щодо запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення для

всієї галузі або професії. Такий підхід дозволяє без втрат змінити роботу всередині галузі. У Великій Британії та Данії ставки індивідуальних накопичувальних внесків збільшують для осіб старшого віку для збільшення накопичень перед виходом на пенсію.

Зауваження техніко-юридичного характеру

Вважаємо слушним визначитися зі співвідношенням понять «накопичувальне пенсійне забезпечення» та «загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення», застосування яких має однакове змістовне навантаження в тексті законопроекту.

Редакційного корегування потребує сполучення слів «Реєстр авторизованих суб'єктів системи загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення» шляхом виключення слів «системи» та «загальнообов'язкового».

Відрізняються за змістом пропоновані визначення Єдиного соціального реєстру, що містяться в загальних положеннях законопроекту та Прикінцевих та перехідних положеннях, якими вносяться зміни до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Потребує редакційного корегування пункт 1 Прикінцевих і перехідних положень щодо дати набрання чинності та дотримання вимог, передбачених законодавством.

З метою приведення положень законопроекту у відповідність до норм інших законів України, вважаємо слушним доповнити Прикінцеві та перехідні положення законопроекту пропозицією, якою передбачити внесення змін до статті 1 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» шляхом виключення частини першої та другої цієї статті.

Види ризиків ухвалення законопроекту.

Врахування наведених зауважень дозволить уникнути ризиків правової невизначеності окремих положень, а також соціально зумовлених проблем через негативне сприйняття соціумом окремих положень законопроекту.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.